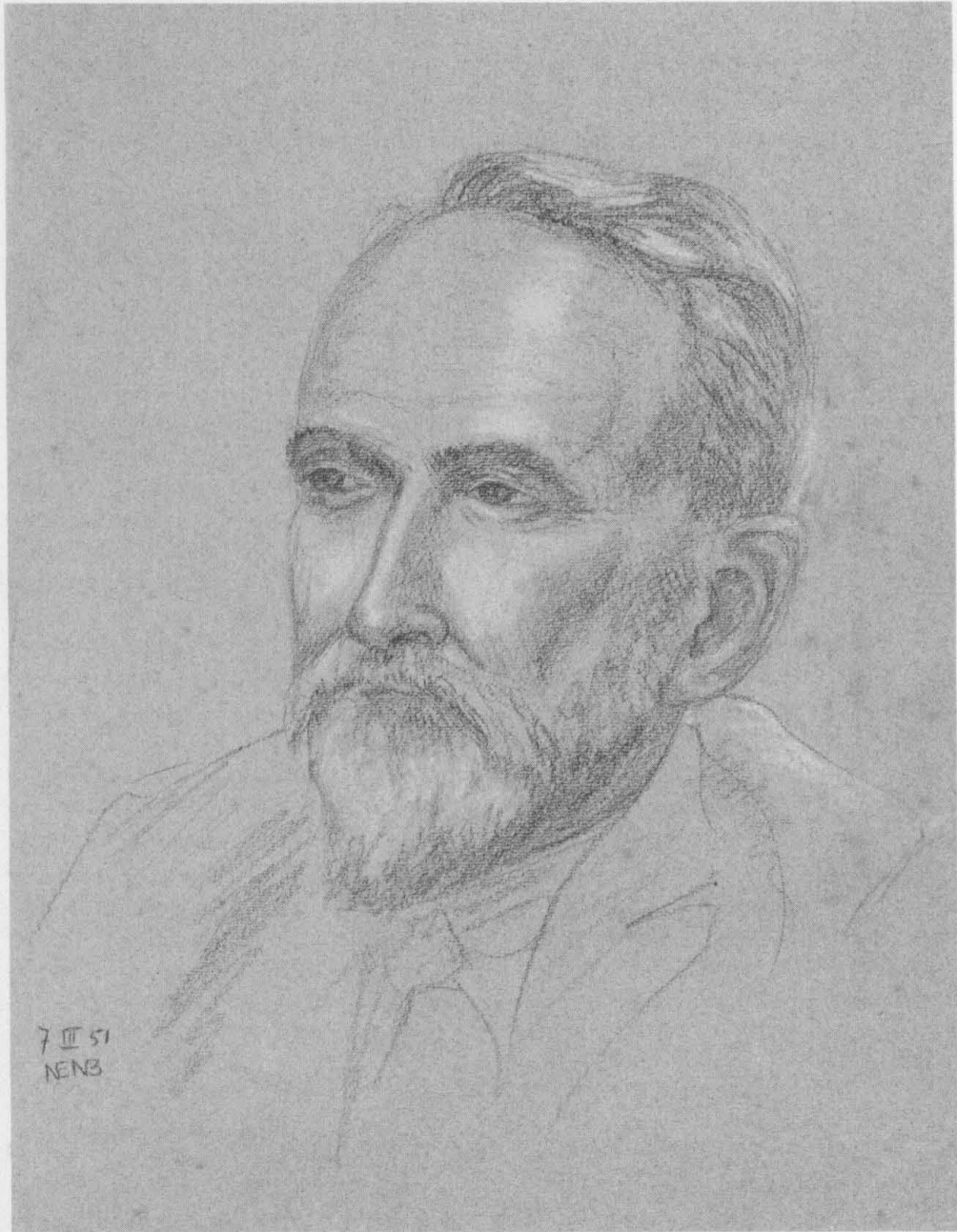

Citation:

F.A. Stafleu, Levensbericht C.E.B. Bremekamp, in:
Jaarboek, 1985, Amsterdam, pp. 170-172

CORNELIS ELISA BERTUS BREMEKAMP

Levensberichten Afdeling Natuurkunde

Levensbericht van

Cornelis Elisa Bertus Bremekamp

(7 februari 1888 – 21 december 1984)

door **F.A. Stafleu**

Op 21 december 1984 overleed te Bilthoven C.E.B. Bremekamp, lid van onze Akademie sinds 1949, in de ouderdom van bijna 97 jaar.

Cornelis Elisa Bertus Bremekamp werd geboren op 7 februari 1888, doorliep het gymnasium te Dordrecht en ging in 1906 naar Utrecht waar hij biologie studeerde met botanie als hoofdrichting en F.A.F.C. Went als zijn belangrijkste leermeester. Hij wendde zich vooral tot de plantenfysiologie, een richting die in Nederland tot grote bloei was gekomen onder de bezielende leiding van Went. Een belangrijk gedeelte van het werk aan het Utrechtse botanische laboratorium richtte zich op de bewegingen en groei van planten. Bremekamp kreeg een onderzoek over bewegingen opgedragen en promoveerde in 1912 op een proefschrift over de inwendige oorzaken van het winden van slingerplanten. Hij benaderde dit onderwerp en de tot dan toe gedane onderzoekingen met een kritische zin die tot het laatst toe kenmerkend zou blijven voor zijn gehele wetenschappelijke werk.

Zoals zovelen in die periode van de Utrechtse botanische school vertrok Bremekamp vrijwel direkt na zijn promotie naar Nederlands Indië en wel, ook al weer zoals vele Utrechtse botanici vóór en na hem, naar het Proefstation van de Java Suikerindustrie in Pasoeroean, Oost-Java. Went was groot geworden in de koloniale botanie en zond, als het maar even kon, zijn leerlingen ook naar Nederlands Indië, waar vooral het proefstationswezen in de 'Europese' zowel als in de bevolkingscultures een snelle groei doormaakte. Bremekamp bleef echter slechts twee jaar in Pasoeroean waar hij aan de ziekten van het suikerriet werkte. In 1915 werd hij docent in de biologie in het nabije Soerabaja aan de toenmalige artsenschool (NIAS). Hij bleef in die betrekking tot 1921 toen hij, na de onverwachte en smartelijke dood van zijn echtgenote, niet in het land kon en wilde blijven waar hij gelukkige jaren had doorgebracht. Hij keerde naar Nederland terug en vroeg gastvrijheid bij het Botanisch Laboratorium (het latere Hugo de Vries Laboratorium) van de Universiteit van Amsterdam om als 'Privatgelehrter' zijn werk aan de 'bewegingsleer der planten' voort te zetten. Op 15 februari 1922 aanvaardde hij een privatdocentschap aan deze universiteit met dit onderwerp als leeropdracht.

In 1924 aanvaardde Bremekamp de post van Professor of Botany aan het Transvaal University College in Pretoria, Zuid-Afrika. Aanvankelijk zette hij ook hier zijn plantenfysiologische werk voort maar geleidelijk, zeker niet in het minst dank zij de daartoe sterk stimulerende omgeving, verlegde hij zijn interesse naar de plantenmorfologie en, vooral, de plantensystematiek. Hij maakte reizen door Transvaal, Rhodesia en Mozambique, sommige tezamen met de systematicus H.G.

Schweickerdt, en verrijkte de herbaria in Pretoria met belangrijke collecties die ten dele de grondslag zouden vormen voor zijn latere onderzoek.

In 1931 trok hij zich terug uit Pretoria, na daar een kleine school in de plantensystematiek gekweekt te hebben, en waarvan enkele vertegenwoordigers ook nu nog in Zuid-Afrika actief zijn. Hij vestigde zich, en nu definitief, als onafhankelijk onderzoeker in Utrecht en spoedig daarna in Bilthoven waar hij tot het einde van zijn leven zou verblijven. Zijn bedoeling was plantensystematiek te bedrijven aan het zich toen snel ontwikkelende Botanische Museum en Herbarium onder leiding van A.A. Pulle. Aan dit instituut, het latere Instituut voor Systematische Plantkunde, is hij als vrijwillig en zeer actief medewerker verbonden geweest van 1931 tot 1976. Zijn onafhankelijke en zeer kritische geest bevond zich wel bij zulk een vrij bestaan, dat hij zich gelukkig kon permitteren, en dat resulteerde in een aanzienlijke productie van wetenschappelijk werk op hoog niveau. Vrijwel allen die in die jaren aan het instituut werkten hebben Bremekamp leren kennen als een belangrijke gids op het pad van hun eigen ontwikkeling. Bremekamp was sterk geïnteresseerd in de methodologie en de historische ontwikkeling van de plantensystematiek, een goed kenner van Cesalpino en Linnaeus. Hij was een all-round systematicus die hogere planten uit de hele wereld a prima vista kon identificeren, en een methodoloog die anderen de finesses van het vak kon bijbrengen. Hij was wat teruggetrokken en nam meestal niet zelf het initiatief tot toenadering, maar als men zich tot hem wendde ging er een wereld van eruditie en welwillendheid open. De jongeren rond hem leerden de theoretische achtergronden van het vak door zijn kritische en heldere instelling ten opzichte van de wetenschappelijke modes van de dag; hij leerde hen ook het handwerk van de plantbeschrijving, van het zich correct en precies uitdrukken, niet in het minst in de Latijnse en Engelse teksten. En dat alles van zijn zijde met een groot geduld en een steeds klaar staan, indien gevraagd, te helpen. Zelfs al was er dus nooit een formele band, was hij toch, door zijn jarenlange werkzaamheid aan het instituut, één van de makers van de moderne Utrechtse plantensystematiek.

Bremekamp's plantensystematisch werk lag vooral in het monografisch bewerken van genera en groepen van genera in de plantenfamilies Rubiaceae en Acanthaceae. Beide families zijn notoir moeilijk, maar Bremekamp slaagde erin de onvoorstelbare diversiteit onder de knie te krijgen niet in het minst door het ontsluiten van nieuwe kenmerkgebieden. Zijn *Materials for a monograph of the Strobilanthinæ* (1944), *The African species of Oldenlandia* (1952) en *The Thunbergia species of the Malesian area* waren op dit gebied baanbrekend. De aanvankelijk revolutionair lijkende ideeën zijn nu algemeen aanvaard en de huidige specialisten in deze families bouwen voort op de door Bremekamp geschapen orde. Vele concepten die ten tijde van publikatie omstreden leken worden nu door nieuw onderzoek en nieuw materiaal bevestigd. Vrijwel alle belangrijke publikaties van Bremekamp verschenen in de series van onze Akademie. Hij werd door zijn vakgenoten geëerd bijvoorbeeld doordat ze enkele interessante nieuwe genera naar hem vernoemden: *Bremekampia Sree-madhavan* (1965) en *Batopedina Verdcourt* (1953), de laatste naam afgeleid van een Griekse versie van de naam Bremekamp. Een aantal van zijn medewerkers en leerlingen verraste hem op zijn tachtigste verjaardag met een 'Festschrift' in de *Acta botanica neerlandica* (1969). Wij verliezen in hem één van de belangrijkste Nederlandse plantensystematici van deze eeuw; zijn collega's verliezen echter ook een meester, een helper en een vriend.